

FORS TILINI O'RGATISH JARAYONIDA QO'LLANILAYOTGAN ZAMONAVIY RAQAMLI VOSITALAR VA INNOVATSION TEXNOLOGIK YONDASHUVLAR

Murodov Normurod Toxirovich

Termiz davlat universiteti Tojik filologiyasi va sharq tillar kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada fors tilini o'qitishda zamonaviy texnologiyalarning ilmiy-nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda chet tillarni o'qitish metodikasining umumiy tamoyillari asosida raqamli ta'lim vositalari, mobil ilovalar, kompyuter asosidagi til o'qitish tizimlari hamda interfaol platformalarning didaktik imkoniyatlari yoritiladi. Shuningdek, kommunikativ yondashuv doirasida texnologiyalardan foydalanishning o'quvchilarda lingvistik va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishdagi roli ko'rib chiqiladi. Maqolada zamonaviy xorijiy ilmiy qarashlar asosida til o'qitish jarayonini individuallashtirish, faollashtirish va samaradorligini oshirish masalalari tahlil etiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli va mobil texnologiyalar fors tilini o'qitish jarayonini interaktiv, moslashuvchan va natijador ta'lim modeliga aylantirish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: fors tili, zamonaviy texnologiyalar, raqamli ta'lim, mobil o'qitish, interfaol metodlar, kommunikativ yondashuv, chet tili metodikasi, kompyuter asosida o'qitish, lingvistik kompetensiya, pedagogik innovatsiyalar.

Kirish

Bugungi globallashtirish sharoitida xorijiy tillarni o'qitish jarayoni tubdan yangilanib, an'anaviy metodlardan zamonaviy texnologiyalarga asoslangan ta'lim tizimiga o'tish jarayoni kuchayib bormoqda. Ayniqsa, fors tilini o'qitishda raqamli vositalar, mobil ilovalar, multimedia materiallari va onlayn platformalardan foydalanish til o'rgatish samaradorligini oshirishning muhim omiliga aylanmoqda. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar til o'rganishni faqat grammatik qoidalarni yodlash jarayoni sifatida emas, balki kommunikativ kompetensiyani shakllantirishga yo'naltirilgan faol jarayon sifatida talqin etadi. Chet tillarni o'qitish metodikasiga oid ilmiy manbalarda ta'kidlanishicha, texnologiyalar ta'lim jarayonini individuallashtirish, o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish hamda interaktiv muhit yaratishda muhim rol o'ynaydi. Fors tilini o'qitish jarayonida ham zamonaviy texnologiyalarni qo'llash o'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularning real kommunikativ vaziyatlarda tilni samarali qo'llash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Learning and Sustainable Innovation

Mavzuning dolzarbligi shundaki, hozirgi kunda ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarsiz samarali til o'rgatishni tasavvur etib bo'lmaydi. Shu bois ushbu maqolada fors tilini o'qitishda zamonaviy texnologiyalarning nazariy asoslari va amaliy imkoniyatlari tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

Fors tilini o'qitishda zamonaviy texnologiyalarning qo'llanilishi bugungi kunda chet tillarni o'qitish metodikasining eng dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Chet tilni o'rganish jarayoni faqat an'anaviy darslik va grammatik qoidalar bilan cheklanib qolmasdan, balki raqamli vositalar, interfaol platformalar, mobil ilovalar va multimediya texnologiyalari orqali ham amalga oshirilmoqda. Bu esa ta'lim jarayonining samaradorligini oshirib, o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qilmoqda [2, 45-b.]. Zamonaviy metodik yondashuvlarda til o'qitish jarayoni kommunikativ, kognitiv va faoliyatga yo'naltirilgan tamoyillar asosida tashkil etiladi. Bunday yondashuvga ko'ra, til faqat bilim obyekti emas, balki real muloqot vositasi sifatida o'rganiladi. Shu nuqtai nazardan, texnologiyalar o'quvchilarga autentik til muhitini yaratish, real kommunikativ vaziyatlarni modellashtirish va mustaqil o'rganish imkoniyatini kengaytiradi [1, 168-b.].

Chet tillarni o'qitish metodikasida texnologiyalarning integratsiyasi bir necha bosqichda rivojlangan. Dastlab kompyuter asosida o'qitish tizimlari (CALL – Computer Assisted Language Learning) joriy etilgan bo'lsa, keyinchalik mobil qurilmalar orqali o'qitish (MALL – Mobile Assisted Language Learning) keng tarqaldi. Bu jarayon til o'rganishni vaqt va makon jihatdan erkinlashtirib, o'quvchilarga istalgan joyda va istalgan vaqtda bilim olish imkonini berdi [5, 120-b.]. Kompyuter asosida til o'qitish tizimlari o'quv jarayonida turli interfaol mashqlar, testlar, audio va video materiallardan foydalanish imkonini yaratadi. Bu esa o'quvchilarning tinglab tushunish va yozma nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, bu tizimlar orqali o'quvchilarning bilim darajasi avtomatik ravishda baholanadi va individual yondashuvni amalga oshirish imkoniyati paydo bo'ladi [5, 134-b.].

Mobil ta'lim texnologiyalari esa zamonaviy xorijiy tendensiyalar ichida alohida o'rin egallaydi. Mobil ilovalar yordamida til o'rganish jarayoni yanada qulay va interaktiv shaklga kelmoqda. O'quvchilar lug'atlar, grammatik mashqlar, talaffuzni tekshirish vositalari va dialogik platformalar orqali mustaqil ishlash imkoniga ega bo'lmoqda. Bu jarayon ularning o'z-o'zini boshqarish va mustaqil o'rganish kompetensiyasini

rivojlantiradi [6, 159-b.].

Fors tilini o'qitish jarayonida zamonaviy texnologiyalarni qo'llash ayniqsa muhim ahamiyatga ega, chunki bu tilning leksik va grammatik tizimi o'quvchilar uchun murakkablik darajasi yuqori bo'lgan tillardan biri hisoblanadi. Shu sababli multimediya materiallari, interfaol platformalar va vizual vositalardan foydalanish o'quv jarayonini yengillashtiradi va tushunishni chuqurlashtiradi. Masalan, audio va video materiallar orqali o'quvchilar fors tilining fonetik tizimi va talaffuz xususiyatlarini to'g'ri o'zlashtiradilar. Vizual vositalar esa grammatik konstruksiyalarni tushunishni osonlashtiradi. Shu bilan birga, onlayn platformalar o'quvchilarga real vaqt rejimida muloqot qilish imkonini beradi, bu esa kommunikativ kompetensiyaning shakllanishida muhim omil hisoblanadi [4, 7-b.].

Zamonaviy ta'limda interfaol metodlar va texnologiyalar uyg'unlashuvi ham muhim tendensiya sifatida namoyon bo'lmoqda. Interfaol metodlar o'quvchilarning faolligini oshiradi, ularni dars jarayoniga jalb qiladi va mustaqil fikrlashga undaydi. Texnologiyalar bilan birgalikda qo'llanganda esa bu metodlar yanada samarali natija beradi. Masalan, "blended learning" (aralash ta'lim) modeli an'anaviy dars va onlayn o'qitishni uyg'unlashtirib, o'quv jarayonini moslashuvchan qiladi [7, 2-b.]. Shuningdek, zamonaviy metodikada "flipped classroom" (teskari sinf) modeli ham keng qo'llanilmoqda. Bu modelga ko'ra, o'quvchilar yangi mavzuni uyda video yoki elektron materiallar orqali o'rganadilar, dars jarayonida esa amaliy mashqlar va muhokamalar bajariladi. Bu yondashuv fors tilini o'qitishda ham samarali natija beradi, chunki o'quvchilar darsga tayyor holda keladi va faol ishtirok etadi. Chet tilini o'qitishda texnologiyalarning yana bir muhim jihati — bu o'quv jarayonini individuallashtirish imkoniyatidir. Har bir o'quvchi o'z tezligida va o'z darajasiga mos materiallar orqali o'qiy oladi. Bu esa ta'lim sifatini oshiradi va o'quvchilarda motivatsiyani kuchaytiradi [1, 172-b.].

Zamonaviy fors tilini o'qitish jarayonida raqamli ta'lim resurslarining keng qo'llanilishi o'quvchilarning til o'zlashtirish jarayonini sezilarli darajada faollashtiradi. Elektron darsliklar, onlayn kurslar, virtual sinflar va til o'rganish platformalari o'quvchilarga nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham mustahkamlash imkonini beradi. Bu jarayon ta'limni an'anaviy "o'qituvchi markazli" modeldan "o'quvchi markazli" modelga o'tkazishda muhim rol o'ynaydi [2, 112-b.].

Raqamli texnologiyalarning muhim jihatlaridan biri — bu o'quv jarayonining vizual va interaktiv shaklda tashkil etilishidir. Vizual materiallar, animatsiyalar va interaktiv mashqlar o'quvchilarning diqqatini jamlashga yordam beradi hamda murakkab

grammatik va leksik birliklarni osonroq o'zlashtirish imkonini yaratadi. Ayniqsa, fors tilidagi yozuv tizimi va fonetik xususiyatlarni o'rganishda vizual texnologiyalar katta ahamiyat kasb etadi [5, 156-b.]. Shuningdek, onlayn muloqot platformalari til o'rganish jarayonida real kommunikativ muhitni yaratadi. O'quvchilar boshqa til foydalanuvchilari bilan bevosita muloqot qilish orqali o'z nutqiy kompetensiyasini rivojlantiradi. Bu esa til o'rganish jarayonini sun'iy emas, balki tabiiy kommunikativ muhitga yaqinlashtiradi [6, 160-b.].

Zamonaviy xorijiy tajribalarda sun'iy intellekt asosida ishlovchi ta'lim tizimlari ham keng qo'llanilmoqda. Bunday tizimlar o'quvchining bilim darajasini avtomatik tahlil qilib, individual o'quv yo'nalishini taklif qiladi. Natijada har bir o'quvchi o'z ehtiyojiga mos materiallar asosida bilim oladi. Bu yondashuv fors tilini o'qitishda ham samarali bo'lib, o'quvchilarning xatolarini tezkor aniqlash va ularni tuzatish imkonini beradi [4, 8-b.].

Mobil ilovalar asosida til o'rganish ham zamonaviy tendensiyalarning muhim qismidir. Ushbu ilovalar orqali o'quvchilar har kuni qisqa mashqlar bajarish, yangi so'zlarni yodlash va talaffuzni mashq qilish imkoniga ega bo'ladi. Bu esa uzluksiz ta'lim tamoyilini amalga oshirishga xizmat qiladi [6, 158-b.]. Fors tilini o'qitishda gamifikatsiya (o'yinlashtirish) texnologiyalaridan foydalanish ham samarali natija bermoqda. O'quv jarayonini o'yin elementlari bilan boyitish o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va dars jarayonini qiziqarli qiladi. Ball tizimi, reytinglar, topshiriqlarni bosqichma-bosqich bajarish kabi elementlar o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi [7, 4-b.].

Bundan tashqari, zamonaviy ta'limda "blended learning" modeli keng qo'llanilmoqda. Ushbu model an'anaviy auditoriya mashg'ulotlarini onlayn ta'lim bilan uyg'unlashtiradi. Natijada o'quvchilar dars jarayonida o'qituvchi bilan bevosita muloqot qilish bilan birga, mustaqil ravishda elektron resurslar orqali bilimlarini mustahkamlash imkoniga ega bo'ladilar [3, 10-b.]. Fors tilini o'qitishda madaniy komponent ham muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy texnologiyalar yordamida o'quvchilar Eron va fors tilida so'zlashuvchi boshqa hududlarning madaniyati, urf-odatlar va ijtimoiy hayoti bilan tanishadilar. Bu esa tilni faqat lingvistik birlik sifatida emas, balki madaniy tizim sifatida o'rganishga yordam beradi [1, 180-b.]. Zamonaviy metodikada o'quvchilarning mustaqil o'rganish kompetensiyasini rivojlantirish asosiy maqsadlardan biri hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar bu jarayonda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi, chunki ular o'quvchiga o'z vaqtini rejalashtirish, materiallarni qayta ko'rish va bilimni mustahkamlash imkonini beradi [5, 170-b.]. Umuman olganda, fors tilini o'qitishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash ta'lim jarayonini

sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqadi. Bu jarayon nafaqat tilni o'rgatish, balki o'quvchilarda kommunikativ, madaniy va raqamli kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu sababli zamonaviy xorijiy tajribalarni milliy ta'lim tizimiga integratsiya qilish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa bo'lib qolmoqda.

Xulosa

Fors tilini o'qitishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish masalasi bugungi ta'lim tizimida dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyatga ega yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli ta'lim vositalari, mobil ilovalar, onlayn platformalar hamda interfaol metodlar fors tilini o'qitish jarayonini sezilarli darajada samarali va natijador qilishga xizmat qiladi. Zamonaviy texnologiyalar o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi, ularning kommunikativ va lingvistik kompetensiyalarini shakllantiradi hamda real muloqotga yaqin sharoit yaratadi. Ayniqsa, gamifikatsiya, "blended learning" va sun'iy intellekt asosidagi ta'lim tizimlari o'quv jarayonini individuallashtirish va faollashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, texnologiyalarning qo'llanilishi fors tilini o'qitishda madaniy komponentni ham kuchaytiradi, chunki o'quvchilar autentik materiallar orqali tilning real hayotdagi qo'llanilishi bilan tanishadilar. Bu esa tilni faqat nazariy bilim emas, balki amaliy kommunikativ vosita sifatida o'zlashtirishga yordam beradi. Umuman olganda, fors tilini o'qitishda zamonaviy texnologiyalarning integratsiyasi ta'lim sifatini oshiradi, o'quv jarayonini modernizatsiya qiladi va uni global ta'lim standartlariga yaqinlashtiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jalolov Jamol . Chet til o'qitish metodikasi : chet tillar oliy o quv yurtlari (fakultetlari) talabalari uchun darslik / J.J. Jalolov. - Toshkent: O'qituvchi, 2012. - 432 b.
2. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. — Cambridge: Cambridge University Press, 2014. — 432 p.
3. Warschauer M., Healey D. Technology and Second Language Teaching and Learning // Handbook of Undergraduate Second Language Education. — New York: Routledge, 2015. — P. 1–18. <https://www.researchgate.net/publication/>
4. Godwin-Jones R. Emerging Technologies: Mobile-Assisted Language Learning //

- Language Learning & Technology. — 2011. — Vol. 15(2). — P. 2–11.
<https://www.lltjournal.org/item/>
5. Chapelle C. A. Computer Applications in Second Language Acquisition. — Cambridge: Cambridge University Press, 2001. — 272 p.
6. Kukulska-Hulme A. Mobile-Assisted Language Learning // Modern Language Journal. — 2009. — Vol. 93(2). — P. 157–162. <https://onlinelibrary.wiley.com>
7. Erus ilmiy bazasi. Chet tillarni o‘qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar // Educational Research in Universal Sciences. — 2023–2024. <https://erus.uz/index.php/er>
8. Inlibrary.uz ilmiy platformasi. Til o‘qitishda raqamli texnologiyalar va interfaol metodlar. — 2024–2025. <https://inlibrary.uz>